

Lessen uit experimenten in onderwijsbeleid

In Nederland is er de afgelopen jaren een omslag in het denken geweest over onderwijsvernieuwingen, waarbij experimenteel onderzoek een belangrijke plaats is gaan innemen. Het idee achter experimenteel onderzoek is om het effect te onderzoeken van een aanpak ofwel interventie door een groep leerlingen die zo'n interventie heeft ondergaan (experimentele groep) te vergelijken met een groep leerlingen waarbij dat niet het geval is (controlegroep). Op deze wijze wil men voorkomen dat aan de tekentafel bedachte onderwijsvernieuwingen die in het onderwijs verkeerd uitpakken, ingevoerd worden (Borghans et al., 2015).

Het belang van goed onderwijs wordt steeds groter. Maar omdat er steeds minder mogelijkheden zijn om leerlingen meer en langer onderwijs te geven, wordt het alsmaar belangrijker om de onderwijsjaren van leerlingen effectief te gebruiken. Daarnaast nemen de kosten van onderwijsonderzoek – vooral door de opkomst van ICT – gestaag af. Veel (toets)gegevens van leerlingen zitten reeds in computersystemen en kunnen dus heel makkelijk met elkaar in verband worden gebracht. Zodoende kan men de effecten van experimenten zonder veel moeite over langere tijd waarnemen. Hierdoor neemt de waarde van onderwijsexperimenten voortdurend toe.

Internationaal is experimenteel onderwijsonderzoek de afgelopen decennia sterk gegroeid. In de jaren negentig nam in de economie het besef toe dat onderzoek naar de effecten van bepaalde vormen van onderwijs dat gebaseerd is op een vergelijking tussen mensen die verschillende keuzes hebben gemaakt, tot grote vertekeningen kan leiden in de resultaten. Als bijvoorbeeld de zwakkere leerlingen meer uren taalonderwijs krijgen, kan zonder experiment de indruk ont-

LEX BORGHANS

Hoogleraar aan de Universiteit Maastricht

TRUDIE SCHILS

Onderzoeker aan de Universiteit Maastricht

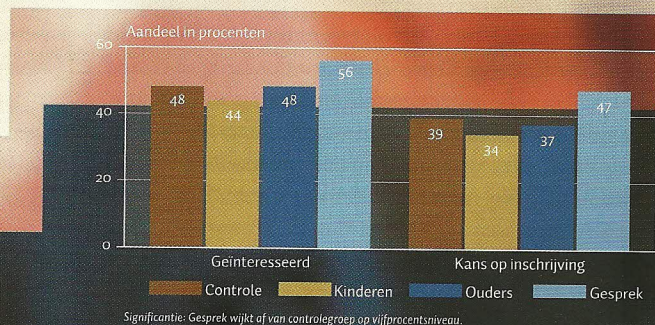
INGE DE WOLF

Hoogleraar aan de Universiteit Maastricht

staan dat extra taalonderwijs niet tot betere resultaten leidt. Om dergelijke selectie-effecten uit te sluiten, werden er studies uitgevoerd die gebruikmaken van natuurlijke variatie of van toevallige scherpe beleidsgrenzen in het onderwijs. Een klassiek voorbeeld is het onderzoek naar de effecten van klassengrootte door Angrist en Lavy (1999), waarbij er van de scherpe en eenduidige regels over de toegestane omvang van klassen gebruikgemaakt is. Het probleem met natuurlijke en quasi-experimenten was echter dat belangrijke vragen over onderwijs onbeantwoord bleven omdat er geen natuurlijk experiment voorhanden was. Om die vragen te beantwoorden werden er veldexperimenten opgezet.

Uit deze onderwijsexperimenten komen interessante ervaringen naar boven. Ten eerste is het heel belangrijk om goede data te hebben over onderwijs. Zo wil je bij een experiment op de basisschool kunnen zien hoe de leerlingen het doen in het voortgezet onderwijs en daarna. Volgt men de leerlingen alleen voor dit experiment, dan wordt het experimenteren heel duur. Ook is er dan vaak aanzienlijke uitval. De ontwikkeling om van alle leerlingen in Nederland gegevens bij elkaar te brengen voor onderzoek vormt daarom een belangrijke stimulans voor experimenten.

Ten tweede vereist het slagen van een experiment goede samenwerking tussen onderzoekers en betrokkenen in de onderwijspraktijk. Ideeën die vanuit de theorie mooi lijken, zijn in de praktijk vaak moei-

Casus 1: De Somerset Challenge

FIONNUALA O'REILLY

Adviseur bij het Behavioural Insights Team

De Somerset Challenge bestond uit een reeks onderzoeken waarbij deelnemers willekeurig in een interventie- of controlegroep werden geplaatst, uitgevoerd door het Behavioural Insights Team uit het Verenigd Koninkrijk, waarbij zowel docenten als studenten betrokken waren. In één onderzoek werden er verschillende methodes getest om de ambities van jongeren te vergroten die niet naar de universiteit wilden hoewel ze de daarvoor geschikte vooropleiding hadden. Studenten werden willekeurig ingedeeld in een controlegroep die helemaal niets deed of in een van de drie interventiegroepen. In de eerste in-

terventiegroep ontvingen de studenten informatie over financiële steun, terugbetalen van leningen en toekomstige verdiensten. In de tweede groep werd identieke informatie aan de ouders verstrekt. In de derde groep kregen de studenten een mondelinge toelichting van een herkenbaar rolmodel – iemand die in Somerset was opgegroeid en de universiteit had bezocht. De interesse van studenten om naar de universiteit te gaan nam het meest toe als een herkenbaar rolmodel erover vertelt (7,8 procentpunten meer dan de controlegroep), net als de kans dat ze zich zouden inschrijven (8,4 procentpunten meer).

Een apart onderzoek testte de effectiviteit van verschillende soorten teksten om docenten te werven voor scholen op het platteland van

Somerset. Docenten werden willekeurig ingedeeld in een groep die een bericht ontving waarin de sociale impact van lesgeven werd benadrukt, en in een groep die een prikkelende boodschap ontving waarin werd beaamd dat lesgeven soms lastig is. Docenten die de prikkelende boodschap kregen, klikten 2,58 procent vaker door naar een vacature-website dan degenen die de sociaal getinte boodschap ontvingen.

Dit zijn slechts twee voorbeelden van hoe inzicht in gedrag eraan kan bijdragen de huidige praktijk effectiever te maken, maar het Behavioural Insights Team gelooft dat gedragsinzichten ruime mogelijkheden bieden om onderwijsbeleid te verbeteren voor studenten, ouders en docenten.

Onderwijsexperimenten en beleid in Nederland

In Nederland heeft met name Hessel Oosterbeek een grote rol gespeeld in de bewustwording van het belang van experimenteel onderwijsonderzoek. Het CPB is halverwege de jaren nul ook meer nadruk gaan leggen op experimenten. Met name onder leiding van Dinand Webbink propageerde het CPB het gebruik van (quasi-)experimentele onderzoeksmethodes. Naast eigen effectstudies gaat het CPB steeds meer over tot het op een rij zetten van wat zij noemen 'kansrijk onderwijsbeleid', waarvan Nederlands of internationaal quasi-experimenteel onderzoek aantoonde dat het effectief en doelmatig is (Cornet et al., 2006).

Mede door deze ontwikkelingen is ook het Ministerie van OCV meer gaan nadenken over het belang van experimenten. In 2009 kwam het grootschalige onderzoeksprogramma OnderwijsBewijs. In 2010 startte het ministerie het project Zicht op effectiviteit en werd met subsidie van het ministerie het Top Institute for Evidence Based Education Research (TIER) opgericht dat tot doel heeft evidence-based kennis over het onderwijs te genereren. In 2011 ging het programma InnovatieImpuls Onderwijs (IIO) van start en is gewerkt aan prestatiebeloning in het onderwijs. In 2012 werd het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO) opgericht en met de onderwijsraden afgesproken scholen zelf meer te laten kiezen voor bewezen effectieve methodes tegen pesten op school.

lijk te verwezenlijken. Het is een uitdaging voor onderzoekers om creatieve oplossingen voor deze praktijkproblemen te ontwikkelen.

Om het onderwijs vooruit te helpen moet men de juiste experimenten doen. Nu wordt de keuze van experimenten grotendeels bepaald door kosten en praktische haalbaarheid. Eigenlijk ontbreekt het aan onderzoek en een onderzoeksmethodologie die kan vaststellen welke experimenten de cruciale informatie opleveren waarmee het onderwijs substantieel te verbeteren is. Met deze kennis zou men experimenten gericht kunnen inzetten. Zo ontdekt men sneller hoe onderwijs beter gemaakt kan worden.

LITERATUUR

Angrist, J.D. en V. Lavy (1999) Using Maimonides' rule to estimate the effect of class size on scholastic achievement. *The Quarterly Journal of Economics*, 114(2), 533-575.

Borghans, L., T. Schils en I. de Wolf (2015) *Experimentalism in Dutch education policy: experiences and lessons learned*. Maastricht: Universiteit van Maastricht.

Cornet, M., F. Huizinga, B. Minne en D. Webbink (2006) *Kansrijk kennisbeleid*. CPB Document, 124.

Casus 2: Aanval op schooluitval

DENNIS VAN GESSEL

Béleidsadviseur bij het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen

Sinds 2005 pakt de overheid met het preventieprogramma 'Aanval op de schooluitval' het voortijdige schoolverlaten (VSV) aan. VSV is niet alleen een probleem voor de jongere zelf, maar kent ook ongewenste economische en sociale gevolgen voor de samenleving. Doel van het programma is om het aantal VSV'ers te verlagen. Dat is gelukt van bijna 60.000 per jaar naar 35.000 per jaar in 2012 en 25.000 per jaar in 2015 (figuur).

De forse daling van het aantal VSV'ers is voor een groot deel te danken aan de nieuwe aanpak. Belangrijk onderdeel van deze aanpak is om de beschikbare gegevens beter te ontsluiten en er een beter gebruik van te maken. Zo blijkt kortdurend verzuim een belangrijke voorspeller van uiteindelijke uitval te zijn. Dankzij het digitaal verzuimloket van DUO hebben zowel scholen, gemeenten als ouders

realtime-inzicht in het verzuimgedrag van leerlingen. Door de strakke informatievoorziening kan men sneller actie ondernemen als er verzuimd wordt, zodat de jongere binnenboord gehouden kan worden. Daarnaast zijn er prestatieafspraken gemaakt tussen scholen, gemeenten en het Rijk. Als onderdeel van die afspraken kunnen scholen daarbij extra middelen krijgen om bepaalde doelstellingen te behalen. Deze prestatieafspraken hebben er mede toe geleid dat professionals uit de regio veelvuldig samenkomen om schooluitval aan te pakken. De contactgemeente van de regio vervult de rol van 'regisseur', en elke regio bepaalt zelf via een regionale probleemanalyse welke maatregelen er worden ingezet. Het ministerie geeft ondersteuning in de vorm van generieke beleidsmaatregelen, en veelvuldig het land in

VMBO leerlingen krijgen voorlichting tijdens Beroepenfeest Almere On Stage. Doel hiervan is vroegtijdige schooluitval voorkomen.

trekkende accountmanagers delen best practices en transparante cijferproducten.

Voortijdige schoolverlaters

